

N:o 20.

Af herrar **Bergström** och **Stephens**, *angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till åtgärder, ägnade att höja värdet å statens skogar och afkastningen af dess skogsmarker.*

Åt ett rätt utnyttjande af landets naturliga resurser för anskaffande af tillgångar, som kunna fylla de allt mer och mer kräfvande behofven för den inre utvecklingen och för tryggheten utåt, tvingar oss förhållandenas egen natur att ägna allt större och större uppmärksamhet.

Bland våra naturliga resurser intaga skogarne ett framstående rum och ej blott för tillfället, utan också för framtiden, då landets beskaffenhet icke kan tänkas tillåta annan produktion än af skog på så öfvervägande stor del af dess yta, med anledning hvaraf också åt skogsfrågan ägnats särskild och berättigad uppmärksamhet.

För närvarande finnes dock väsentliga meningsskiljaktigheter angående skogarnes bästa handhavande och vård, meningsskiljaktigheter, hvilkas utfallande i ena eller andra riktningen synes kunna blifva af ödesdiger beskaffenhet för landets framtida ekonomiska ställning.

En bland de i detta afseende djupast ingripande, emedan den själfskrifvet berör så många andra intressen, är den meningsskiljaktighet, som råder, angående hvilket det för vårt land är fördelaktigast, att skogarna befinna sig i enskildas ägo eller i statens. Huru det skulle komma att te sig i politiskt afseende, om, som önskan mångenstädes ger sig uttryck, största delen af landets skogar öfverginge i statens händer, och sålunda dettas öfvervägande största areal komme att befolkas med statens under-

hafvande och af densamma aflönade tjänare, må lämnas därhän, ehuru äfven detta ej är utan sin stora betydelse; men hvad som icke bör lämnas outredt, det är i hvilkens ägo, statens eller den enskildes, skogsmarkerna med bästa ekonomiska resultat tillgodogöras; om någon väsentlig skillnad härutinnan förefinnes; och, om så är händelsen, orsakerna härtill.

Huru resultatet nu utfaller, då skogarne ägas och administreras af staten, framgår med tillräcklig tydlighet för frågans bedömande ur de uppgifter, som meddelas af kungl. domänstyrelsen. Enligt dess berättelse för år 1900 rörande skogsväsendet utgjorde statsskogarnes areal 6,044,383 hektar, och de enskildes, däri inberäknade härads- och sockenallmänningar m. fl. under statens direkta vård stående skogar, 23,447,856 hektar, då vatten och fjällmarker frånräknats, men ej öfriga impedimenter, såsom mossar m. m.

Årets bruttoförsäljning från statsskogarne utgjorde enligt samma berättelse 7,974,473 kronor eller 1,³² kronor per hektar, hvilket, då berättelsen ej upptager, att några kostnader äro nedlagda på afverkning före försäljningen, som i all hufvudsak skett af skog på rot, väl får anses vara statsskogarnes produktionsvärde.

Öfver de enskilda skogarnes produktionsvärde har man ännu inga så direkta och exakta uppgifter, att siffror kunna framdeduceras ur desamma, som äro tillförlitliga som sådana, äfven om de tills vidare och tills mera exakta uppgifter kunna erhållas måste betraktas som vägledande för ett allmänt omdöme. I hvad mån de försök, som här nedan gjorts att komma till ett antagligt resultat, närma sig det rätta, framgår direkt af utredningen.

Hvad man närmelsevis känner är, att exporten af skogsprodukter representerar bortemot 200,000,000 kronor för hela landet, samt att den inhemska förbrukningen af virke är i volym omkring tre gånger så stor som exportkvantiteten.

Antager man nu, att skogen, då den står på rot, har ett värde, öfver hufvud uppgående till en femtedel af exportvärdet, så borde man ej komma till för högt värde på själfva råvaran.*) Vidare torde man, i betraktande af den mängd byggnadsvirke, som åtgår för den inhemska förbrukningen, utan allt för stort fel kunna antaga, att det virke, som förbrukas inom landet, räknadt efter volymen, har hälften så stort värde som exportvirket, bådadera på rot.

*) Jägmästaren Th. Örtenblad säger i sin bok »Skogen», att skogsvärdet »knappast» ingår till en tredjedel af exportvärdet.

Utgående från dessa antaganden, får man skogen att ingå å exportvärdet af dess produkter med c:a 40,000,000 kronor och i den inhemska förbrukningen med 60,000,000 per år, således tillsammans 100,000,000 kronor, som sålunda skulle representera landets hela produktionsvärde af skog.

Drager man nu härifrån värdet af statsskogarnes produktion, återstår produktionsvärdet af de enskildes skogar, och utgör detta sålunda under de gifna förutsättningarna ($100,000,000 - 7,974,473 =$) 92,025,527 kronor eller 3,92 kronor per hektar. (Häri ingår dock hvad som enligt uppgift afverkats på statsskogarne för inhemsk förbrukning, till utsyningsberättigade och till bevakareboställen för hägnader m. fl. ändamål, hvilket dock ej uppgår till mer än 4 % i volym af det försålda, således enligt gjorda antaganden 2 % i värde.)

Men dessa produktionsvärden per hektar, 1,32 kronor för statsskogarne och 3,92 för de enskildes skogar, anger ändock icke det verkliga ekonomiska resultatet. Man måste nämligen för att komma till ett riktigt sådant äfven taga hänsyn till markernas produktionsförmåga. På grund af uppgifter i 1896 års skogskommittés betänkande vill det synas, som om statsskogarne i sin helhet blott producerade 0,65 i kubikmassa, då de enskildes marker producera 1,00 (statsskogarna i verkligheten 1,15 kubikmeter per hektar mot privatskogarne 1,76). I stället för att privatskogarnas produktionsvärde, sedt blott i förhållande till arealen, skulle vara 3 ($= \frac{3 \cdot 92}{1 \cdot 32}$) gånger så stort som statsskogarnes, blir det sålunda blott dubbelt ($= 0,65 \times 3$), om samtidigt vederbörligt afseende fästes vid den befintliga skillnaden i tillväxt på särskildt statens samtliga och särskildt de enskildes samtliga skogar.

Ännu en sak måste tagas i betraktande, då det är fråga om att jämföra de ekonomiska resultaten, och det är storleken af det skogskapital, som de olika markerna bära.

Antag, att en skog skötes med beräknad afsättning som träkol, så torde en omloppstid af 75 år vara mera, än hvad som öfver hufvud taget för dylikt skogsbruk ifrågakommer, och en omloppstid öfver hufvud af 135 år på statsskogarne, hvilkas kultur i allmänhet afser timmer, torde i jämförelse därmed snarare vara för låg än för hög. Medelbeståndet på den förra skulle då blifva 37,5 år och på den senare 67,5 år. Då ett kapital med ränta på ränta efter, antag 5 %, fördubblas på c:a 15 år, så är det gifvet, att en skog, som skötes med afseende fäst vid ekonomien,

bör fördubbla sitt värde hvar femtonde år, och att alltså kolskogen, hvars medelbestånd är 30 år yngre än statsskogens, endast har en fjärdedel så stort värde som den sistnämnde. Naturligtvis behöfver den då icke heller lämna mera än en fjärdedel i afkastning för att gifva samma ränta på använt kapital.

Om nu privatskogarne öfver hufvud kunde jämföras i afseende på beståndet med den här som exempel anförda kolskogen, och det bör åtminstone ej vara sannolikhet för, att de äro bättre, att döma af 1896 års skogskommittés utlåtande och de anföranden i Riksdagen, hvarpå antagandet af lagen om vård af enskildes skogar grundade sig, så skulle detta innebära, att, beräknadt öfver hufvud för all befintlig skogsmark, *den enskilde tager åtta gånger så stor behållning ur lika stort skogskapital som staten*, hvilket ju är detsamma som att den tager dubbelt så mycket ur fjärdedelen så stort kapital.

Att det ej finnes någon rimlighet i att skylla detta på öfverafverkning, framgår exempelvis däraf, att, om också privatskogarnes hela areal vore beklädd med 75-årigt *orördt* bestånd, detta likväl då skulle vara totalafverkadt på c:a tio år, ty för hvarje år afverkades ju åtta års tillväxt och sålunda på tio år hvad som tillväxt på åttatio.

Detta naturligtvis under förutsättning, att statsskogarne nu skötas så, att skogskapitalet i dem bibehålles oförändradt, och man borde kunna ha rätt att antaga detta dels å ena sidan, emedan afverkningen af öfvermogen skog i Norrland borde väl kunna utjämnas af den kapitalökning, som nödvändig göres genom förbättrande af bestånden på de skogsmarker, hvilka inköpts i södra delen af landet, och dels å andra sidan då ur statsfinansiell synpunkt tiden nu borde vara ytterst olämplig för afsevärda kapitalbildningar, åstadkomna därigenom, att staten ej på sina skogar afverkar den årliga tillväxten.

Det kapitalvärde, som staten har på sina skogar, visar i samma riktning som behållningen ur desamma. Totalvärdet uppgifves nämligen af kungl. domänstyrelsen i 1900 års berättelse till 78,162,142 kronor eller 12,⁹³ kronor pr hektar. Antag som förut en medelålder på statsskogarne af 67,⁵ år, så är värdet enligt samma beräkningar som ofvan vid 52,⁵ års ålder 6,⁴⁷ kronor, vid 37,⁵ år 3,²⁴ kronor, vid 22,⁵ år 1,⁶² kronor, vid 7,⁵ år 81 öre och nysådda 56 öre, allt per hektar, hvilket själfskrifvet måste vara för lågt.

Från bergsslagssynpunkt bör en hektar skogsmark med 67-årigt bestånd hafva åtminstone två långvedar skog, hvilkas sammanlagda pris på

rot lågt räknadt uppgår till 70,00 kronor. Detta gör för nysådd mark på samma sätt beräknadt som för statsskogarne 3,02 kronor pr hektar. Icke ens så billigt torde besädda skogsmarker kunna köpas, och ändock är detta 5,4 gånger så mycket som det värde, hvartill statens skogar nu äro upptagna. *Det minsta kapitalvärde, som sålunda synes böra äsättas statsskogarne är 400,000,000 (= 78,126,142 × 5,4) kronor.*

Anledningen till det låga värde, som kungl. domänstyrelsen äsatt statsskogarne, kan icke gärna vara, att desamma endast utgöras af yngre bestånd, ty sedan 1875 har blott af staten inköpts 240,304 hektar delvis med stor skog, och hvad som kan fela på de inköpta markerna, hvilka utgöra så ringa del af det hela, borde mer än väl uppvägas af öfverskottet i de norrlandsskogar, som voro orörda vid denna tid.

Man kan vara af olika meningar om det berättigade i de antaganden, som i sin mån ligga till grund för ofvan erhållna resultat med afseende såväl å förhållandet mellan afkastning från som värde af stats- och enskildes skogar, men det torde vara svårt att ännu med visshet afgöra, på hvilken sida om verkligheten antagandena leda, innan en bättre utredning än som på privat väg kan åstadkommas blir verkställd.

Då statsskogarnes produktionsvärde på grund af sättet för de använda uppgifternas tillkomst måste anses tillförlitligt, så ligger exempelvis å ena sidan i det resultatet, man kommer till vid jämförelse med produktionsvärdet å de enskilda skogarne, en i förhållande till den allmänna meningen berättigad förmodan, att de senares produktionsvärde antagits allt för högt. Men å andra sidan kan man knappt undgå att uppmärksamma, att äfven med detta höga värde den såsom skogsvårdsafgift de skogsägare, hvilka arbeta för export, pålagda nya skatten, som uppgår till 1,45 % af hela *produktionsvärdet* (580,000 kronor på 40,000,000, således Norrbottens, Västerbottens och Gottlands export inberäknad, ehuru därifrån skogsvårdsafgifter ej utgå), det oaktadt måste förefalla synnerligen hög, då den utgör ett *tillägg* särskildt för skogsägaren *utöfver samtliga skatter*, hvilka han har att gemensamt och i likhet med andra utgöra.

En tillförlitligare utredning särskildt i detta hänseende torde också ha sitt värde för att åstadkomma en riktigare uppfattning, än som i allmänhet synes vara rådande om den ekonomiska betydelsen, själfva råvaran, virket, har i exportvärdet af virke och produkter däraf, som vår statistik upptager. Skulle det gjorda antagandet vara riktigt, att virkesvärdet ingår i exportsiffran till blott en femtedel, så utgöra de återstående fyra femtedelarna arbets- och transport- m. fl. intäkter, som erhållits genom

virket, innan detta lämnar landet, och som äfven de i sin helhet ingå i och förbättra handelsbalansen. Detta förhållande förringar naturligtvis icke i minsta mån den ekonomiska vikten af själfva råvarans intensiva produktion, utan snarare tvärtom, men visar också dels på den betydelse det har i nuvarande tider af internationell täflan, att man disponerar råvaran, äfven om denna i sig själf har jämförelsevis ringa värde, dels också på, att andra och t. o. m. viktigare faktorer än skogsvärdet torde bära medtagas vid bestämmandet af den fördelaktigaste omloppstiden för skogskultur, åtminstone då man ser saken ur statsekonomisk synpunkt.

Man kan också tycka, att räntan, 5 %, som lagts till grund för beräkningarna, är för hög, men dels äro ej realisationskostnaderna, såsom utstämpling, värdeberäkningar och omkostnader för penningtransaktioner m. m., som ju ej kunna strängt taget innefattas i produktionskostnaderna, fråndragna det upptagna försäljningspriset för virket ur statsskogarne, af hvilken anledning produktionskostnaderna för dessa bort tagas lägre; dels torde kapitalplaceringar å rörelse af ena eller andra beskaffenheten knappast göras med beräkning att lämna lägre ränta. Upplåning af penningar för enskilda företag torde i allmänhet ej heller kunna förssiggå under denna räntefot, om ej öfverskjutande säkerhet finnes för risker; och att svenska staten nu har lägre ränta än den här antagna torde till ej oväsentlig del bero på det sätt, på hvilket de enskilda tillgodogjort sig skogsmarkernas produktion, och hvilket åstadkommit det exportvärde på skogsprodukter, som i så hög grad upphjälpt vår handelsbalans och därmed vår ekonomiska ställning till utlandet. Ytterligare en sak, som ej bör förbises i sammanhang med den ränta, som användts, är, att efter afverkning af ett 67-årigt bestånd jämfördt med ett 135-årigt man från det 67-åriga vid 135 års förlopp ej blott har värdet af det 67-åriga beståndet med ränta på ränta, utan *därjämte ett nytt 67-årigt bestånd.*

Med anledning af den nu allmänt gängse åsikten om skogarnes öfverafverkning, vore en tillförlitligare utredning härom, än som hittills ens kunnat åstadkommas, utan tvifvel af värde. Att icke öfverafverkning på de enskildes skogar kan försiggå i den proportion, som deras behållna afkastning står till behållningen af statsskogarne, är redan påvisadt. Men om också det oaktadt öfverafverkning skulle försiggå, hvilket dock hittills ej är faktiskt bevisadt och utan tvifvel ensidigt framhållits, då den ekonomiskt lika farliga misshushållning, som orsakas af öfveråriga bestånd och som nog mångenstädes råder, aldrig i sammanhang därmed vidrörts, så är dock den af »skogskommitterade» kalkylerade öfverafverkningen

(1,190,000 kubikmeter) per år väsentligt mindre, än hvad som på samma ställe beräknats årligen blifva förfaret i skogarne (5,176,000 kubikmeter), och under sådana förhållanden kan ju i själfva verket mera tagas ur skogarna, än hvad nu är händelsen utan öfverafverkning. En naturlig slutsats häraf borde komma att blifva, att man först i andra hand bör hålla igen med afverkningarna och i första söka göra det, som förfares, ekonomiskt åtkomligt för tillgodogörande.

Gent emot jämförelsen emellan bergslags- och statsskogarne kan man göra den invändningen, att de senare ha ett så mycket ofördelaktigare läge, att en dylik jämförelse ej är hållbar. Detta är också för närvarande i viss mening sant, äfven om man måste erkänna, *att exempelvis Värmlands nordligaste, för bruksrörelsen tillgodogjorda skogar af naturen ha lika ofördelaktigt läge som någon annan egentligen skogbärande svensk mark*, men jämförelsen är icke gjord för att visa, att det brister i intresse, kunskaper och energi hos dem, som under rådande förhållanden ha statsskogarne om hand och hvilket handhafvande resulterar i en omvårdnad, hvilken nog enstämmigt erkännes såsom god, utan för att få utredda de villkor, som måste vara fyllda, för att ett bättre ekonomiskt utbyte och i sammanhang därmed större värde på skogarne skall kunna af vare sig den ena eller andra erhållas. Ett godt läge kan genom för förhållandena ordnade kommunikationer — i hvilket afseende vi hänvisa till herr Bergströms motion vid förra riksdagen — och företagsamhet skapas, där ej naturen lägger öfverstigliga hinder i vägen, och kan ett läge skapas, som så afsevärdt höjer skogarnes värde och afkastningsförmåga, som här framhållits, då är detta ett mål, som man ju förr dess hellre bör göra fullt klart för sig för att ej stänga vägen för och sedan konsekvent sträfva emot, i mån sådant låter sig göra och befinnes vara med fördel förenligt.

I beräkningarna härofvän har endast tagits hänsyn till värdet af den skog, som produceras, men ej till kostnaderna, som nedlagts på produktionen. Att dessa kostnader måste blifva större för staten än för den enskilde är dock väl mera än sannolikt, äfven om man med afseende därå ej har möjlighet att erhålla exakta siffror, och detta skulle göra det ännu mera ofördelaktigt i ekonomiskt afseende, att staten ökade sitt skogsinnehaf. Den åsikten hör man likväl ofta uttalas, att, äfven om skog i statens händer ej skulle lämna samma ekonomiska resultat som i den enskildes, statens skogsinnehaf dock vore till fördel, ja, oeftergiftigt, emedan skogarne i den enskildes händer förödas, att därigenom vårt lands klimat skulle försämras till skada i synnerhet för jordbruket, och man fram-

drager som stöd härför varnande erfarenhet från andra länder. Men först och främst kan väl ingen med allvar påstå, att det finnes den ringaste sannolikhet för, att ens någon hufvunsaklig del af våra bergslagsskogar skola förvandlas till ständiga kalmarker. Omdömet om dem, att de äro hårdt brukade, kommer otvifvelaktigt till stor del därifrån, att omloppstiden själfskrifvet måste bli kortare än vid uppdragande af timmer, och med den kortare omloppstiden följer större afbrukningar och ungskogsbestånd. Sedermera torde, äfven om man skulle kunna förutsätta skogarnes uthuggning, hvilket ej kan inträffa i sammanhang med arbete för skogsmarkernas fördelaktigaste tillgodogörande, detta dock hos oss vara förenadt med helt andra följder, än det haft i de områden, hvarifrån de varnande exemplen tagits.

Vi sakna för våra grödors mognad tillräcklig värme, vi ha svårt att få dem bärgade för regn, och en af vårt jordbruks farligaste fiender är frosten. Skogen beröfvar atmosfären värme såväl direkt genom sin tillväxt som indirekt därigenom, att den minskar dess halt af kolsyra, den kvarhåller fuktighet i markerna och mättar atmosfären med sådan, och genom att fuktighet finnes i marken, uppkommer afdunstning, som bidrager till frost. Det senare känna vi allt för väl från våra mossar, och staten gör stora uppoffringar för att förminska deras skadegörelse i denna riktning, huru då kunna förbise skogens? Men hvad som sålunda är skadligt för jordbruket i vårt nordligt belägna hafomflutna land, det verkar i alla afseenden gagneligt i varma, i synnerhet kontinentala trakter, som ligga mot sydliga gränsen af den skogskrans, hvilken omger de norra polarländerna, och som lida af heta och torra somrar. Att taga exemplen från sådana trakter och tillämpa dem på våra förhållanden, det synes vara en brist på förmåga att kunna bedöma sammanhanget mellan orsak och verkan, som i motsats till de välvilliga afsikter, som utan tvifvel stå i förening därmed, kan komma att orsaka stor skada på ett af våra viktigaste ekonomiska områden. Att så öfvervägande stor del af landet ej kan tänkas komma att producera annat än skog blott på grund af jordytans beskaffenhet, att vi för skogsbruk ha ett så enastående fördelaktigt läge och att omgifvande jordbruks- och industristater ha ett alltjämt växande behof af skogsprodukter, som tryggar en förmånlig export af skogens alster, en export, som vårt mindre välbelägna och icke konkurrenskraftiga jordbruk omöjligen kan ersätta, detta är skäl nog att ägna skogen all möjlig omsorg. Vi behöfva ej tillgripa andra skäl, och den bästa omsorg, vi kunna ägna skogen, är helt visst att vidtaga de åtgärder,

som erfordras för att göra skogsodlingen mest möjligt inbringande. Landtbruket i skogsbygderna är i förhållande härtill af underordnad betydelse, och bör, där det bedrifves, inslå på kulturer, som ej lida men af de omständigheter, som åtfölja skogens befintlighet.

Under ofvan anförda förhållanden måste det vara angeläget att så fullständigt som möjligt utreda villkoren hos oss för en intensiv skogskultur och ett möjligast fördelaktigt tillgodogörande af skogens alster, emedan verksamma åtgärder härför ej kunna tänkas vidtagna, förrän genom utredningarna en klarare uppfattning och därigenom enigare mening vunnits om, på hvad sätt skogarna skola handhafvas till största fördel för landet.

Öfvertygade om, att en dylik utredning särskildt i den riktning, som härmed närmast afses, skall föra frågan fram mot ett af alla önskad mål, en äfven i statsekonomiskt afseende riktig behandling af vårt lands skogar, hemställa vi,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t:

1:o) föranstalta om en utredning angående orsakerna till den ringa afkastning, som, enligt nu tillgängliga officiella uppgifter, statsskogarne gifva, samt till det låga kapitalvärde, som de synas äga, jämfördt med värdet af enskildes skogar och afkastningen af dem, och hvilket ej kan finna tillräcklig förklaring vare sig i öfverafverkning af enskildes skogar eller pågående ökning af statens skogskapital; samt

2:o) med ledning af nämnda utredning låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, hvilka kunna befinnas vara behöfliga för att höja värdet på statens skogar och afkastningen af dess skogsmarker.

Stockholm den 25 januari 1904.

Alb. Bergström.

J. S. F. Stephens.